

माला

“थौकन्हे” प्रकाशन विभागया ३ फोल स्वानः—

मलख

(विनालँ मुना)

चिउँमिः—

कवि रे. र. व. 'स्वस्व'

न्हापा

मुलः—वेवा, १५८

पिकाकः—
“थौकन्हे”

प्रकाशन विभाग
येँ

(व्याकृ बां पिकाकया)
नेपाल सम्वत्-१०७५ येँला, येँचा पुन्हि

थाकः—
नेपाल प्रेस,
१२२ असन त्यउड, ११ येँ

वमिजुपितं हुं ह्रां

जि थवगु निभाल, तिमिलायें घुसुं न्हाःगु मिखा जब उखे
 थुखे भ्याक हे न्हाये मदुगु जिश्च दिका तःगु प्रकृतिया वुंकुलामय्
 धिकि व्वया स्वये, जिगु मिखां खँको व प्रकृतिया फुक व्वसा छता
 छता धयार्थे शान्ति आजादि व प्रगति समां याका तःगु खँने । व
 आनन्द या थों काःह्य सुपांच गुवलें वन्तासा गुवलें यवताय्,
 गुवलें युउतासा गुवलें यन्ताय् अथे हे, वड्कुलि, यड्कुलि,
 यवकुलि, युउकुलि न्हाथासं उखें थुखें वेःवेः चुथा च्वङ्गु खँने ।
 लसया अय्लाखं काःह्य न ननाङ्ग तुनुङ्ग न्याःगु ताये मानौं
 वं लसया सुरय् छुंहे मचाः सिचुगु सुखय् तुंहा मिलां ह्याउँश्च
 त्वोथें गवलें गुलु मिखां गुवलें वागल मिखां अले गवलें मुसु
 मुसु काःगु छगल मिखां पृथिव्यात हे साला च्वङ्गु खँने । थुखे
 हाकनं सुर्धव ऐश्वर्य या पुखुलियि क्षं छगल जक खँने दयेक तुलुङ्ग
 तुलुङ्ग दुरु पुखुलिस हिता च्वङ्गु खँने । मगन मस्त मलखं मन
 मोहं मे हाःगु ताये । चुलु बुलु पलपसां हाकनं प्वालापिलि
 प्याखं हुङ्गु खँने । थुकथं जब जि थवगु ख्वाल थेक्क व्वय् व्वये
 वं ग्वाराया च्वय्, सुपांचया लिउनें शान्तिया गं थवगु सःया
 छाल गुनुं जिगु न्हायपनय् दुहां वयि, प्रकृतिस व्वया
 तःगु आमोद प्रमोदं जि थवहे लय् लय् ताये जिगु म्हाया हिनुलियि
 हिनुलियि हे सिचुसे याउँया वयि । सय्मिखा कताः वास्यां
 न्हिलाः अले जि तिइजक क छुये । क जक छु छुये दुनियांया कुंकु-
 लामं नुगल हे हिथिसे च्वंक ख्वया हःगु ताये । शोषणं वाथा
 वाथा कँना च्वंपि मनुखतय हं हि चःति वाः वाः वया च्वङ्गु
 खँने । गंसे गना च्वङ्गु दुनियां घय पुताः वंग्वाराहे थरर
 खाना च्वङ्गु चाये । छ छक नयेत, छजु पुनेत, छचा छनेत,

नसि

घडलि पयतुयेत मनुखं सिनाःसिनाः सासि नःगु खने, अले इमि-
गु व माया वने पुस्से च्वङ्गु हाःसल (कोलाहल) ग्यासे थव्या
वःगु ताये । स्वस्व, न्यन्यं जि ठोलय् जुये, वाह जुये, वास्यां
न्हिले, इति इति न्हिले, तमं हाले, रुवाल खिउँया वयि, रुवविलु
रुवाल न्हिलाः जि यथे जुये, आखिर रुवखना सल वहे वयि,
सुंक्र सुंक्र रुवये । च्वापु गुं लख नाया वःथे जिगु मिखां रुववि
नाया वयि । गुंथे धस्वाःगु न्यताःच्वकां अले गुंकापि थें गाल
वङ्गु न्हास कापि रुववि कवाःलख जुयाः कुहां वयि । गुगुं
न्यतालं वय् तिकि ननिइ गुगुं न्हास सिथं सिथं सागर थें तज्जासे
वांखाया च्वङ्गु म्हुतुयि सुतुं दुहां वनिइ । जिगु खुसि थें न्हाःगु
रुववि सागर रुपि म्हुतुयि जव तुंना वनियि । अले जि थवगु म्ये
रुवविया वास्तविक सवाल चायि । विश्वया लुमंति जिगु तुगलय्
न्याक्क हा कायि । जि लुमङ्कां लुमङ्के फयि मखु । स्वयां स्वये फयि
मखु । न्यनां न्यने फयि मखु । मिखा तिसिनाः, न्हायपं प्वाल
तिनाः उख धुलं, गुंमं, रुयलं रुयलं अले महा सागरया दनं दनं
व्वां वने । व्वां ववं जि थव्यात थव्यासां चायि मखु । जितः झुमि
यङ्किइ झुमि ववं न्हलय्ला ज्वलय्ला अथे म्हासय् हाना च्वेते
हूंकन तापाक्क वन्ताय् गुं च्वकां सर्गतया स्वापुयि सुपांय् तज्या
नाः मलख धिनां वयि नाप नापं ग्याना पुस्से मलखया सलनं
थवयि । जि लहात व्वयाः तिसलं हाले 'मलख !' मलख हाकनं
थवयि । जि म्हुतं हाकनं मलख थवःगु सिवय् नं तस्सकं हाले "सल
थवयेकां जक मगात मलख ! छ विश्वय् याकनं जुःवा, याकनं
विश्वय् मलखं मकयेकं प्रतिक्रिया व अगति चुंदनि मखु; विश्वय्
कान्ति हयेत छ याकनं कःवा; मलख ! याकनं कःवा । पुलं
च्वकाय् थयने धुङ्कल तर पुलाङ्गु लि न्हुङ्गु दना वये मफुनि ।

न्हुउगु थनाः विकास यायेत पुलङ्गु, ध्वाधःगु ध्वमिगु, वथं
गःगु, खतनःगु, चङ्गु फुकं भताःभुतुङ्ग यायेत ! मलख, छ याकनं
कःवा !!” विश्वहे प्याररर खाक वाराङ्ग घुङ्ग सः ग्याना ग्याना
पुक थ्वयि, जि भसङ्ग न्हलं चायि... ध्वाक् ध्वाक् मिगु नुगः
पाय् लहात दिकाः स्वांस्वां सासल थहाँ क्याज्जनिइ ..“मलख !..
मलख !!...मलख !!!...

× × × × ×

‘मलख’ चिताखँ मुँनाय् जिगु धाये माःगु मेगु खँ छु धाःसा
फुक कविता नेपाल मात्रां च्यातयागु दु उकँ व्वमिजुपिसं
कविता व्वँने बलय् नेपाल मात्राय् सलं व्वँनेगु याना दिथिसा साप
छि वयि । नेपाल मात्राया धापु खः खँ ल्हायेवले १ मात्रागु
धाखल चिँने बलेनं १ मात्रा अथेहे ल्हायेवले २ मात्रा गु आखल
चिँने बलेनं २ मात्रा उदाहरणया निःतिः- १ मात्रा (क् कका कि,
कु, के, को, कँ १ मात्रा) गथे पासा २ मात्रा, पाःसा ३ मात्रा,
नगु २ मात्रा, नःगु ३ मात्रा, कोथा २ मात्रा, कोताः ३ मात्रा, धया
२ मात्रा, धयाः ३ मात्रा, वँने २ मात्रा, सुथय् ३ मात्रा, खँ १ मात्रा,
खं २ मात्रा (कं कऽ कः २ मात्रा) नेपाल भाषाय् संस्कृत,
हिन्दि, उर्दु इत्यादि भाषाया इति (शब्द) नं वया चङ्गुलि
उकिस मध्ये नेपाल करण मजुउनिगु फुक शब्द इमिगुहे
तालं मात्रा चिनेमाः । थज्याःगु पिनेयागु शब्दया मात्रा थथे
जुयिः- (क कि कु, क् १ मात्रा) (का की कू के कै को कौ कं कः
कँ २ मात्रा)

व्याकरणया विषये, नेपाल भाषाया वास्तविक प्रतिनिधित्व
यायिगु छगुलि जक वैज्ञानिक व्याकरण आः थउं कन्हय् पिहाँ

वया च्छगुलिइ पुष्परत्न सागरजुं च्चया दियिगु सुबोध
नेपाल व्याकरणहे खः धकाः जि दावा यानाः धायेकु तर थ्व व्याक-
रणय् नं अस्म अपो वैज्ञानिक रूप वियाः शुद्ध यायेत जिगु दृष्टि-
कोणं ४ ता ५ ता खँ सुधार याये जिछगु दनि । जि थवगु
व्याकरण फःसा याकनहे पिकायेत कुतल नं याना च्वंनागु दु ।
उकिं जि 'मलख' सफुलियि थासय् थासय् सुबोध नेपाल
व्याकरणं नं पिहां वनाः थवगु तालगु व्याकरण ज्याय् ख्यलागु दु ।

आः खँ कचायेके न्ह्यर जितः कविता च्चयेगुलिइ व सफुलि
पिकायेत हवपाल वियादिहपि व्यथितजु, चित्तधर दाजु, पासा
इश्वरानन्द, प्रेम दाइ, सिद्धिचरणजु, सागर दाजु, भवानिरत्नजु,
कृष्णबहादुर दाइ, सकसितं तुगलंनिसें धन्यवाद प्रदान याये, अले
'मलख' प्रकाशक 'थौंकन्हे' पत्रिकायात व सफुलि छापे याना
दिथिपि नेपाल प्रेसया ज्यामिजुपितनं सदां भिं जुयिमा धयागु
दु-तुगलय् थ्यंक तुने । अन्त्यय् नेपालया फुक राष्ट्रीय भाषायागु
भिं तुनाः थवगु मांभाय्, नेपालया छगुलि राष्ट्रीय भाषा नेपाल
भाषाया सदां विकास याये फयेमा धकाः कामना याये ।

अनाला पुन्ही । १०७५ ।

छिकिपिनिह

रे. र. न. " ह्यस्य " डेतपाःचो, यँ

रे, र. न. 'स्यस्य' जुया परिचय

भाजु वैद्य बासुदेवानन्द (तवहिदाइ) अथे हे मयजु चनमाया या सुपुत्र रे, र. न. 'स्यस्य' या पुवंगु नाम रेवतिरमणानन्द स्यस्य खव। वयकलया बुहि नेपाल सम्बत १०५२ दँ ल्हुति पुही खुनु खव। चौतरिया अङ्गप्रतापया निगाहं वसकलं दवार स्कूलस अंग्रेजी शिक्षा ग्रहन याये खँन। १९४८ इस्वि निसें वयकलं जनतायागु सामुहिक ज्यास लहात ह्यचिइका भाल। वहे दँस वसकलं रेडकलव (अण्डरग्राउण्ड) या छ्छ सदस्य जुयाव ज्यासना दिल। वहे दँस ८ गु कलासस व्वंना दियिबेलस दरवार स्कूलस 'सुहृद' नामगु छगुलि हस्त लिखित साप्ताहिक पिकया दियिगु खव तर थ्व पत्रिका उगु इलयाह्य डाइरेक्टर थकायेके मबिल। १९४६ इस्विया दुने वसकलं 'सुहृदमण्डल' धयागु अण्डरग्राउण्ड पाला खँना दिल गुकिया मातहतस 'सुहृद पुस्तकालय' धयागु छगुलि न खँनादिल। आखिर राणा सरकारया कुदृष्टि थ्व मण्डलया पासापित थियेव मण्डल नाप नाप पुस्तकालयन भवाई जुयावँन। सन १९४६ या S. L. C (म्याट्रीक) जाँचस पास जुयि थुंकाव हाकन वसकलं 'राणा बिद्रोही मण्डल' धयागु अण्डरग्राउण्ड पाला खँनादिल गुकिया जेनरल सेक्रेटरीसीपस वसकलं ज्या यानादिल। विक्रम २००७ सालया क्रान्तिस.हिन्द एम्नासी लिसे सम्पर्क तथाव थ्व मण्डल पाखें वयकलं फक्को जनकार्य याना दिल। लिपा राणा कांग्रेस मंत्री मण्डल गठन जुयेव थवगु कलेज अध्ययन तोल ताव नेपाली जनवादी प्रजातन्त्र संघस कार्यकर्ता जुयाव भारतीय हस्त-

खु

क्षेप ब देशीय सामन्त वादया विरोधस फक्रो ज्या सँनादिल ।
 वयकलं याकर्न हे उक्त जनवादी पार्टीया संगठन मंत्री अथेहे सरकारं
 बायण्ड यावगु छगुलि पत्र साप्ताहिक 'राँको' या म्यानेजरनं जुयाव
 ज्या याना दिल । सन १९५३ स खडा जुगु नेपाली जनतान्त्रिक
 विद्यार्थी लीगया वयकल संस्थापक अथेहे भूतपूर्व प्रेशिडेण्ट खव ।
 वयकल वहे सालस गोर्खा परिषदया विरोधस खडा जुगु
 २२ गुलि पार्टीया संयुक्त समिति, संयुक्त जनसुरक्षा समितिया
 प्रचार मंत्री नं खव । १९५४ सनस वयकल हाकर्न नेपाल नेशनल
 कलेजस अध्ययन याना दिल । अनयापि विद्यार्थीपिसं वयकल
 यात थव यूनिघनया प्रेशिडेण्ट लयल । थौंकन्हें विशेष यानाव
 वसकल "चवसा पासाया" ज्वाइण्ड सेक्रेटरी "स्वयम्भू विकास
 मण्डल" या छह्हा कार्य समितिया सदस्य खव । वयकलं 'थौंकन्हें'
 पत्रिकास अटूट नेपाल इतिहासया चवखँ विधाव इतिहासकारया
 परिचय विया झाल नाप नापं मेमेवगु पत्रिकास विभिन्न साहि-
 त्यिक खँ प्रकाश यानाव साहित्यकारया परिचय विया च्वन ।
 अले वसकलं छह्हा सेहो छह्हा कवि धकाव ला थव सफुलिहे कँना
 च्वंगु दु । उकें वयकल छम्ह राजनीतिज्ञ, छम्ह साहित्यकार, छम्ह
 भाषा प्रेमी, छम्ह व्यावम्ह लयायम्ह अले छम्ह कवि धयागु खँ
 भीसं अवपुक सिइका कायेकु ।

थ्वहे अनालास वसकलं त्रिचन्द्रकलेज, नेपालभाषा
 साहित्य पाला स्वँनादिल आब हाकर्न वसकल 'नेपालभाषा पत्रिका'
 निहपति या सह सम्पादक अथे हे 'थौंकन्हें' लय पतिया न्हुलम्ह
 सम्पादक जुया दियिगु दु, गुकें वयकलं मीत जरनालिज्मया
 रूप बांलाक कयँना दिइ ।

पत्रिकाक "थौंकन्हें"

दोहलपा

व सिक-शान्तिया खिपतय् हुसुलं पुपुं धुल जुयिकहे कुतु
वइथे फसय् कयनाः यान्तां प्यान्तां यखाना च्वंम्ह विश्वयात ।

रे.र.न. 'स्यस्य'

‘मलख’ स

जिमिगु खँ

कवि रे.र.न. ‘स्यस्य’ जुया ‘मलख’ चिना खँ मुना पिकाये दयाव ‘थौंकन्हे’ प्रकासन विभागयात सापहे लयताये दत । ‘मलख’ नेपाल-साहित्यस न्हुलगु देन खव । थुकें नेपाल साहित्यस प्रगति वादी लँपु वांलाक क्यङ्गुदु । भाबुकता, कल्पना विचार फुल्ल खँ युक्त जुयाव जक थव ह्या च्वंगु मखु नाप नाप थवगु नेपाली पन, नेपाल संस्कृति व नेपाल ख्वाल पाल जासे जायाव गाक हिसि दया च्वंगु दु । नेपाल साहित्यस थौंकन्हे विशेष यानाव कवितास अपालहे संस्कृत हिन्दी आदिया छाप लाना च्वंगु दु । इमिगुहे शब्द, इमिगुहे मात्रा अले इमिगुहे छन्द नेपाल साहित्ययात बेल्पी यावगु खने दु । तर ‘मलख’ सफुलि नेपाल शब्द व नेपाल मात्रा च्वया तवगुलि थव भीगु विशेष न्हासतयेगु खँ जुल । अन्तर राष्ट्रीय साहित्य जगतस नेपाल साहित्य गुलि स्थान काये फयि थव ‘मलख’ सफुति वांलाक क्यँनिइ ।

‘थौंकन्हे’ प्रकाशन विभाग

धलक

नाम	पति
प्रगतिया लिसल	१
परम्परा	२
प्रितिया लँय्	३
घोँलया सल	४
बसन्त म्ये	५
सुल	६
चीरस्वाःथाय्	७
गुरुमाप्पाया हाथ्या	८
चान्हसिया सल	९
बसन्तया ध्याचु	१०
हुमान	११
खँल्हाःगु सल	१२
काय्या भसुकाल	१३
पाहाँ	१४
हति मलुउनि	१५
बफरा कवि	१६
पाहाँ	१७
सन्देश	१८
मलखया सः	१९
अजिसाया न्हिला	२०

सान्ह

धलक

नाम	पति
पताक	२१
कुप्पा	२२
शौषण	२३
प्रेमया लिसल	२४
ज्यापुया म्हगस	२५
सगन	२६
मुत्किया लँय्	२७
दयाया मोल	२८
प्रतिक्रियाया मोहनि	२९
छोव्वया ग्यापह	३०
शान्ति	३१
मुक्ति	३२
प्रकृतिया धापु	३३
व्यङ्गु क्रान्ति	३४
इनाप	३५
पामिलाया भाय्	३६
जुगं कङ्गु नो	३७
इमा मन्दल	३८
प्यद धुङ्काः	३९
इतिहास	४०

प्रगतियात लिसल

सरगतस मिलां यवमहि क्यने न्हव
 पृथिवस मडँ चां पोक हाल महि हाल ॥
 थवं थव मुनाव मचाखाचातय आव
 छैय् छैय् 'त्यवळि त्यव' नं काव जुळ ॥
 पसलस बह्नां द्वँ म्भग्ग्यं प्वः प्वः
 म्हति म्हति व्वति थथ्थं नया जुळ ॥

वँवाराया क्वं क्वं सरगत क्वं क्वं
 महि कुतु वःथें नगु कुचा कुतु वल ॥
 अलळिन धकाव अनलँ जुवाल तँमं
 चवय् कय् थुकलं बियाव वं फहिल ॥
 खिखां मुगलस लँ सिथय् अनसं
 मचाळम्ह पुतुंहं सिना च्वङ्ग खन ॥

सिल्ल प्रकृतिफस म्वः ह्निउ थें अन
 प्रगतियात हे वं स्वां पुयाव वन ॥-

“सर्गतं हावगु यवमहि नकाव हेऽ
 जि मच्चयगु जि म्हुतु प्वाल तिकातये ॥”

परम्परा

नहाखां स्वतन्त्रया नायस्त्रि च्वयेकेव
 भमचा वसिबं पुयाव सउवं थ्युज्वल ॥
 सुकुन्दा मूलखासं च्यावगु खनेव
 ह्रियं सङ्काव खिचा नं नं तुंवल ॥
 जय् घल घयेपुनाव लख काःवने व
 खिचांनं पिखालुखु थ्यङ्क तःवल ॥

भमचा घः फलय् लख दिका च्वंथास
 कवसिसं कोखं क्वाः क्वाः हाः वल ॥
 लच्छिन अलछिन किंचिततय् भास
 छुं मस्युउम्ह वं 'सुबोल' धाः जुल ॥
 वहन्ही भाजुं भाःतया न्हाय्पनस
 भलिया ककनास गुलि चुक्री याःजुल ॥

तुति दाये कुकुं थडं न्हालं व्वाःव्वां
 ज्वलय् हेः म्हनाच्वन गुलि भलिमचां ॥—

“भ्वातिंधकाव खव भलिमचा धयापि

वःगु हक जुयाव उगु परम्परां ॥”

प्रितिया लंस

फसं तिमिलास गाभलं उलेव
 सर्गत-क्यवचा भलमल्ल थित ॥
 मिलां नं थवगु तिमिला खनेष
 थव थव्हांतुं फिसफिसिं न्हिल ॥
 सगन प्रगतिया प्रकृति वियेव
 मनुखतयत नं मतिनां चित ॥

‘स्वां मइ’ दुलिस हूँ हूँ रुबयेक
 मां अबु पिसं पयह् विया छत ॥
 रुवबिलुगु रुवालं व्हंकाचा न्हियिक
 निम्ह तेपुलियां अन मिलन जुळ ॥
 बाल सःसालं न्हाय्णं थवयेक
 न्हूपुखुलि दुने छद्दा लयाज्झ सित ॥

पाला पिलि थिइक पळपसां अन
 मोः न्हिरगु व ज्वालान्हाय्कं क्येन ॥-

“समाज पकालं यस्तिया लंस
 मनुख वज्जु स्व प्रगति चकनाल”

धौलया सल

तपुया च्वङ्गु खमु सुना वनेव
 च्वापु गुंस घेल चाकु द्वँ द्वँ खनेदत ॥
 सुद्यवं नं पृथि मचायात
 लुमुक निभालं चिकनं बुकल ॥
 मामं छयनस चिकनं थायेकेव
 मचात लसं घेलचाकु नःजुल ॥

सिगुं लिउने हुंकन व्हलच्चं
 सियुचा मिउ वःम्ह दुँइ वुरि छह
 वासस घेलथं पुगाना च्वंथास
 चावांन्यानाव वँय् सिसाच्वन ॥
 जनिख वलस व लहावम्ह मचा अन
 सर्गत श्वक च्याय् च्याय् रुवया च्वन ॥

धौलछम्ह व्हाना व्हाना व्छवगु दिपं
 'तीहू' हालाहाल रुवखना सलं ॥—

“मनुखाहुति दिप हे न्हिला च्वन
 तर जिगु वाथ स्वय् स्वय् दाना च्वन ॥”

वसन्त म्ये

कोखं वसनाया सः विया हयेव
 ओपंचमिया तुयु जल लुया वल ॥
 शङ्ख पुपुं ध्वांच संका वःपि
 मनुख ध्वः ध्वः पाखच्वय् थहाँवल ॥
 मोः माः मनुख जावगु मंजुश्री
 ध्वःसलं खसु सुनावं वंनाच्वन ॥

पाख च्वय् पाख क्य् कात्तकाः थास
 आखल व्वनेत सफुलि न्याय् मफयाव
 अनाथम्ह मिसामचा छम्ह अन्थास
 लँजुवाल थकेलहात फःजुयाच्वँन ॥
 पुलु पुलु जक स्वयाव ख्वाय् पहलं
 चिउताक मतसँ सकलें न्हाःवँन ॥

कविता च्वयेत च्वसा मदयाव अन
 कबि वसन्त नुगलं हाला च्वँन ॥—

“मन्जुश्रिया तां अम्ह नं ल्यंदनि
 वयागु लँपुस तर मनुख मथ्यनि ॥”

सुल

च्वापुगुं जुजुया रुवाल सुका छयेत
 तुयुगु ब च्वापुगु वँचुका हयेत
 पशुपतिद्यव लय लय तायेकेत
 थासथास पत्तिक सिँ छयेकेत
 हासा ज्वँनाब स्व मचातय्सं न
 नारा वियाव थँउ सिँपवंजुयाच्चँन ॥

मुक्ति प्राप्ति थँउ यायेया निति
 गन' निमै पशुपतिस थ्यङ्क
 बसत भ्याथः व रुवाल मुकुडपि
 मस्यां दाजुत त्याःत्याः जुया च्वँन ॥
 'सिव सदासिव' हाहाँ वःपि
 अलख बाऽ वा थ्वःथ्वः वयाच्चँन ॥

सर्गत च्वय च्वय तोरुहँ स्वस्व
 विधिया मचा व करमि घालहं ॥-

“मनुख लँपुस मलखसा किचलं
 क्रान्ति नं छन्हु सुलुपुया हयि हँ” ॥

चीर स्वाःथाय

ह्याउँक सर्गतस धुफल दङ्ग
 गुँचवका लिउने थव अवीर ववगु ॥
 ह्याउँसे सुर्धव ख्वाल छपातं थउँ
 रङ्ग मिहनुमिहनुं थहाँथहाँ ववगु ॥
 वसन्तपुरस चीर स्वायेव थउँ
 निमांस्व पृथ्विस रङ्ग छ्वाकुल्लु ॥

वसन्तपुरया ध्याक्कवया फलच्चस
 भुजिखि थावगु भ्वाथलगु कापतं
 दनावल फ्वगिं फाउ मिहताच्चंथास
 झुलि झुलि गुउगु व कयतां चिचिउँ ॥
 पीच् लँ फ्वसं धुल हँचिना तवथास
 काल हथासं वं बँस धुल छम्हुल ॥

ख्वबिलु ख्वालं अलेऽ निहलाव निहलाव
 छ्वाकल वं चीरस होलि मे होलाव ॥

“जुजुया होलिस थुगु जिगुनं होऽलि
 तंचायेमते न्हां खव जि अघोरि ॥”

गुरुमाप्पाया हाथ्या

सरगत पृथ्वि छस्वा जुयिक थउं
 धुनुलि फाउया गुलि रूप काल ॥
 मुस्यल सुर्घव लिचिला वँनेव
 स्व पृथ्वी वयात लाय्लाय् बुल ॥
 गुलि लिलि चिल मछावम्ह सुर्घव
 उलिहे ख्वाल ह्याउँक रङ्ग छाकल ॥

गुलिउने सुर्घव सुउवँने न्हाव
 सि-वसतस हि पिभ्यगतं किउगु
 छासया लिक् उइँ छम्हस्यां अन
 खन सिक व बुकया होलि म्हुतुउगु ॥
 दवलां व वसत लाना थँकेव
 छायथे पिभ्यगत तोपुउ जुउगु ॥

चीर उउथास गुरुमापां थउं
 सृष्टिकारया हे हाथ्या विल हँ ॥-

“भवयघासा खव जिगु निंति थउं
 सृष्टिकारया थव सृष्टि फुकूकं ॥”

चान्हसिया सल

थवहिल जुजु व चकं ववगा
 मूर्ति जात्रा किलागल थयनेव
 चकंपुन्हीया रानि मिलां
 सुपांचव्हतं स्वत दिपंकर ॥
 मिखा चुउलाक मिस्तय नं
 स्वव वल थव ववयाव, लस्कर ॥

कुर समाजस थाहगा: मदुहा
 येचा: लयवलय जाळदुने लावम्ह
 जीवन जीवन दथुस कावम्ह
 थडं 'दांमई' यखानाव सिन हं ॥
 थ्याकाथ्याका पपं थवम्ह मचां
 वयात स्वयाव ल्हान चुचुप्यात हं ॥

बाचाइलस थडं सरगत थवयेक
 हा:जुल भुलखा भ: भ: न्हुन्हं ॥-

“प्रकृति दुनें थव सुलासुला ववगु
 सुखस नं थडं क्खगु मिप्पा: दु ॥”

वसन्तया ध्याचु

गलस वमन्तं दबुलि ग्ववथास

बाजन थात थउं भर भर भरनां ॥

यचुसे हाकुणँ अन प्याखनहुउथास

म्यहाल कोकाय्चां लयलयतातां ॥

जासे जोबनं त्वप्पुया तवथास

भम्बलं हाल 'भुंभुं' मतिनां ॥

हाकुणँ दुनेसं हल मुनेत यवम्ह

प्रकृति मुल्यसं मुसुमुसु कावम्ह

अलहन ववम्ह क्रूर सामन्तं

वयात बलात्कार यात हँ अनसं ॥

ग्वलिं लानाब वया भ्वाथःम्ह यवम्ह

वाथावाथा कन अन पुलपुल स्वस्वं ॥

हसं फसं वँनाव विधिया न्हवने

बोखन वसन्तं कक्कं थाल हँ ॥—

“पलेसाया निंति प्रलय मब्बंस

वँनेमखु पृथ्विस, न्हनाहे वँसां ॥”

छुमान

ग्वङ्गलं वंस क्रान्ति च्वयेकेव
 कँगालस लहानाव वाथावाथा कङ्ग
 विश्व थकायेत, सिखल चफुनाव
 स्व निभालं खिउँलिसे लवानाच्वङ्ग ॥
 निभाल नसंचा सुनासुनावनेव
 ह्याउँक विजयी ध्वाय् चिं लुङ्ग ॥

नेपालगालस म्हिगः सुथ निसें
 जनअधिकार सुरक्षाया निरिति
 हडताल जुजुं, जुलूस ववं
 नारा चिउपिनि सःहे सुतहँ ॥
 देसदंक असंतोष जुल नं
 भ्याकहे चिउताक जुजुं मकाव हँ ॥

चा सुनावनेव नसंचान्हं नं
 मुखाय् च्वयेकावं छुमान विलहँ ॥-

“भौतिक जगस इल हिलावव
 संवर्ष तिनि थातस हयि हँ” ॥

खँल्हावगु सल

छखेर थ्व मयेजु बँयात प्रकृति ॥

मुलस तवथाय्तिमला खया च्वन ॥

अङ्गल दुने सुलासुला च्वं पि

किलिकिलिचां नं धून् बियाच्वन ॥

मिसात मुँनाव वजि ल्हुया च्वं पिनि

पालं पाः मे, हावगु थ्वयाच्वन ॥

थुखेर चान्हस कम्पांडर थास

सव ता च्वन गुलि मिसा झुम्हसियां

तिबां तियां वया सः हे द्वियिक ॥

भ्वाथल सिधसत वाय्हल व्झासस

अले सुथस 'यव पुताः' धाध्धां

मुलुं थें तुगल च्वास्स सुइक ॥

सिथं स्ववपि मिसात छपुचल

खँल्हाना च्वङ्गु अमल सः वव ॥—

“बुरियात स्वयिपि खुं मदु थव

शवंला थथे याये मजिउगु खव ॥”

कायया भसुकाल

निभालं बंगवारा बवलंका हवथास
 बाबखुं मावखुं घु... घु... हा हां
 त्वाथ त्वाथ ल्वाकावचुप्पा नयाच्चैन॥
 छजोल चखुंचां मचात अनसं
 नसा नके धुंकाव उखे थुखे मामां
 व्वयेगु स्यना चैन चिरिचिरि हाहां॥

ज्येठाकाजिया व पिनेच्चंहा कलातया
 माइलाहा पत्ति हयाय्महा काय् नं
 चखुं बखुं स्यानाव मियानयेगु ज्या
 प्वाथया लागि मतोवतुउ अभनं ॥
 अहो ! समाजं थुकलं बिउसां
 वाकु छिनाव हेऽ सह्याना चवन वां॥

छन्दु थवगु बाखं थवत कर्कं
 लिसल बिल वं भसुकाल तत्तं॥—

“खव जिनें थव अबुया हयागु खिति
 अले मांया प्वाथया किल जक खव जि॥”

पाहाँ

माहाच्चव पशुपति अजिमांजुतयत्

पाहाँ चःहेःया न्हुरगु नखत्या च्वंनेत

दुरुं च्यां च्यां यात च्वयेके छ्या च्वंन ॥

सियाव सगर्त पाहाँ भवज पृथ्विस

प्याखंपाल कार्का नगुतय दथ्युस

खिमिला मयेजु नं कहां कहां वया च्वंन ॥

थुखेर थाय्मरुस प्यखेरं ववपि

मनुखत छपुचलस मुस्याल ज्वपि

जुल्लास ववपिनि हाःसः फुयेव

पुलिस वयाव अन वयातं थ्वयातं

खववि मकुं त्ववताव ज्वज्ज्वं दाद्दां

लं जुवालत हे.. गुलि यंकल कुनेत ॥

हरे? जि कायचा छुं द्रुं मदु धाध्धां

हाः ववह्वा बुढियात पुलिस धालहं ॥

“छिमि काय्न् पाजु हेँस पाहाँजुल थउँ

आव लिहाँ वयि मखु व पाहाँ मयाक्कं ॥”

हति मलुउनि

सुर्यजुजुं थउँ कपनया दथुस
 रुवाल चकक्काव स्वयाच्चैन पृथ्विस ॥
 सुपाँचं वयाव त्वपुउ वलं नं
 तिन्न ह्युका च्वैन गुलि हतंहतं
 थिइगु वयागु व जःतिया धाःधाल
 लङ्क पृथिवया हिइगु नुगः घाल ॥

उसांय् मदुह्य व चीधिह्य कायथास
 बुरा अवुह्य अनसं कुउ नया च्वैन ।
 म्हाचह्यं प्वड्गु चिभोंचा क्यथास
 मांथा रुववि गुलि स्वःस्वःवयाच्चैन ॥
 खनाव थ्व तःधिह्य काय कवि अले
 भयालस वयाव लहात न्हकुस दिका च्वन

खिउँसे सरगतं खवेव खिमिलां
 नगुयात स्वस्वं धयाच्चैन कविजुं ॥

“कविता चिनेत थन शब्द मलुउनि
 नगु ! छंगु ज्योति थियि मगावनि ॥

बफरा कवि

तिमिला खयेव च्याः खा प्याखन हुयि ॥
 खिमिला खयेव मे हाव मुलुख्वां ॥
 मलख थ्वयेव ह्ययखा न्याक् कायि ॥
 बसन्त वयेव पुयि कोकायचां ॥
 प्रकृति दुने थथे जुयि मखा ग्ववगु
 मधुआकर्पणं मिलाप जुयिगु ॥

हाःनाः मदुह्वा थाहगाल मदुह्वा
 कबियात थउँ थ्वाना हल पासाह्वां ॥
 थुमि वँनाव व भसुकाल ततं
 न्हिला च्वँन छायथ त्वलहँ स्वखं ॥
 दना च्वन चिचाः तिकितिकि ननं
 काः ख्ववि वया उखे थुखे वँय्सं ॥

खिमिलास लुउगु थवगु व किपालु
 बुलुसे खनेव हालाहल कबिजु ॥-

“जीवन लँस चायावल थउँ दः
 किपालु त्वलताव मैवम्ह मदु थव ॥”

पाहाँ

थिलाव प्रकृति वन्तास सडवँ
 लुँबु वहबु लुउम्ह बांलाःम्ह वँ
 लुकमहाधव नुगलस तुनावहँ
 सूर्य-अन्ति लुत अय्लाखं ॥
 वहन्ही नगु मत बिये धुनेवं
 अजलं उलाव भवज नःवन हँ ॥

यायेमोलिइ ज्वरय् यःव्वहे सां
 मच्च मदुथास धाल कलाःम्हं ॥
 थवथिति मेथाय् गां गामं नं
 ग्वाःग्वाः पाहाँ वया च्वन हाकनं ॥
 न्यायेनियेयायेत अहे खिउँ रुवालं
 त्वका यङ्कल तुकिहे भाःतम्हं ॥

लाछियि वहन्हिस धेः धेः चुचुं
 म्ये हाः जुयाच्चन अय्लाःगुलुं ॥-

“गुलिसिया छेँस थउँ करया भरय्
 बजि मदु घासा मदु पाहाँ चःरय्” ॥

सल (सन्देश)

कोलं बुयाव समां सिधयेवं
 लुँस्वां वहलस्वां छयँलस छुनाव
 तिसा वसतं भल भल जुयिवं
 नखत्या वने थउँ थव छेँ स धकाव
 ज्वाह थियिगु सूर्य न्हायकँनस
 वँ मयेजुं थवगु स्वयाच्चन रुवाल ॥

मुथस कलातम्ह वळयावलि थव छेँ
 वन नखत्या मुकु संध्याइल ति ॥
 पुलिसं वयात मथ्यवं ससल
 'वसत रुँ' धाधां यङ्कल थानास ॥
 दादां वयात केल फेल याकेवं
 पसि कलातं सिनावन खः हँ ॥

खिमिलास लुउगु गरहं पृथ्विस
 फसयात सिच्चुगु सल वियाहल हँ ॥-

“अस्त छङ्ग हेऽ कहानि कनेत
 वया च्वंना, कानून चुंचुं थनेत ॥”

मलखया सः

हाक्कुसे सर्गत त्वप्पुया वयेव
 वाफस वल थउँ धुप्फल दहं ॥
 पलपसां कान्तिया हुमान विश्व
 संघसं—सः वियाहल सुपांचं ॥
 सिच्चुया बन थन सिल्ल वा वयेव
 देश थव काःगु हपहप गरमं ॥

वाफस वःथास धुप्फल दंथाय
 खना सिँ कवुउपि द्वक कवुउपि
 हसंफसं हे मेः मेःपि नं
 वफरा पाखामित व्वांब्वां जुउपि
 अले तवमित अनहे माटर हहं
 चीमितयत का हक्का थकुउपि ॥

सर्गत खायेक देशस मलखं
 विप्लबी रागस सःवियाहल हँ ॥—

“वङ्गल सिमाया वसन्त वःथे
 लिपाहे जुउसां वयितिनि छं नं” ॥

अजिमाया न्हिला

चा नाप नापं नगु सुका लुल्लं
 बुल्लुं बुल्लुं तुयुजल लिउं लिउं
 ह्याउँसे निभोल थिनोवल वन्ताय् ॥
 स्वागत यायेत थुखे पुनाच्चन वं
 ल्यासे ल्यासेपि च्यामखलः मँत
 मोहनि पूजा वनिइपित लँय् ॥

वान्थान्यां वकँच खिचातय् स्ववथास
 नायलं स्याना च्वङ्गु ध्वाखां पिने
 चमुप्वालस चुपि मेसत सुसुं,
 उयातल सिइह्वा ख्वथाहल वाटस,
 मुहाःछा दुगु भगवति पिनेसं
 म्याय् म्याय् हाल दुने गःक्युउथास ॥

‘राःम !’ घाधां ख्वालसिला वःह्वा
 ज्याथं छेँस कलातयात न्यंकल ॥—

‘द्यवगल दुने व अजिमाया मूर्ति
 त्वलहँ स्वथाव न्हिलाच्चन द्वाये थें’ ॥

पताक

मोःमोः मनुखतय खङ्क मिखां
 धिमेल थाथ्यां अले तुपल तर्त
 जन्वहाद्यव साःगु, निभाल द्यवं
 सुपांचं किताव स्वयेहेऽ मफुसां
 मछि मछि सुपांय-ह्वतंसां
 पताक साःसाः छायाच्वन च्वंच्वं ॥

द्यव स्वया च्वंथास तिनिरुवल सिथस
 वसत भ्वाथः अले गाहे नं मदुह्य
 पाखेनी ल्यासे छह्य वांलासे च्वंच्व
 छम्ह हिन्दुस्तानि गुन्दा लिउ लिउ
 वनां च्वङ्गू खना ध्यवायां निंति
 मझाः मझाःसे ग्याःचिकु पहलं ॥

देवा व्छयेकाव, च्वय् मयेजु वामिलां
 जन्वहाद्यवयात भाखा तथा च्वन हं ॥-

“सकसितं उतिखनाव, छंत थें
 वसत गाकाबियि पताक छानाव जि” ॥

चुप्पा

सिन्नुसे बाचाइल कुच्चुया वयेव
 किलिकिलिचां नं वस पुयाच्चङ्ग
 मुपांचं मिलायात घय घय पुयिव
 मिलां नं चुप्पा नया नयाच्चङ्ग
 नगुपुचलहेऽ इति इति निहयिक
 विभया च्वय् खना यलित निहउगु ॥

छन्हु खना जिं थवहेऽ मुलस छन्ह
 ग्वग्गतुलाव मिखातिस्मिना च्वंम्ह
 मनुखया नुगलस चुपिचां मुउम्ह
 चुपि च्वकां कय् हि तिकिनना वनेव
 मिखां ख्वावि वं सोःसोः वयेकाव
 मोःनिहल व चुपियात चुप्पानयाव ॥

मूत काःगु ख्वविधाल हायेकाव
 धाल यलितयात हेऽ तोलहँ स्वकाव ॥—

“मन बियाव, छं जीवन बिउथें
 मफुत छन्त जिं लय लय तायेके” ॥

शोषण

निभालं वँस लख सुका काःसां
 पृथिव थ्व गबले खवगु मखु हँ ॥
 सुपाँच जायाव वं सिउ हाकनं
 सिचुक वा नं वं वयेका विइ हँ ॥
 गवसाल गवयेत पृथिविस थुकथं
 शासन काःगु सूर्य खः हँ ॥

लुतिअजिमाया व द्यवगल लिउने
 दिप द्यःनसं खना जि सिइह्व
 थसः पायेकाव छम्ह तथा तवम्ह
 खवथे मखुथे मिनया च्वम्ह ॥
 अनसं कंचया लुसि माला च्वम्ह
 खना छम्ह मेवम्ह ख्वालेहेऽ खिउँम्ह ॥

पुल पुल हेऽ व मच्याःगु दिपं
 खिउँसे ख्वाले व्वयाव धाःथे च्वं ॥-

“जिगु माकुगु नसाया ति सुकाकाकां
 सुनां थ्व फाकुकाव वाये हल थें” ॥

प्रेमया लिसल

च्याःधाः मिला लिसे नगुत हेऽ नं
 छखेर लिगेवं धयाचवन पृथिव
 आम् ला खः जिगु प्रेमया किपालुं
 किउगु किचल जकं न्हायुकनसं ॥
 पृथिव व मिलाया ध्व अमर प्रेमं
 हिइल नुगःपात नगुतय् गुलि हँ ॥

समाजस सकत्यां हेलायाना तःम्ह,
 जिगु मतिनाय्सं हुसलुं पुउम्ह,
 ध्वगिगु जीवन व्वजक लनेवं
 पाकल पासां जितः थवगु ययां ॥
 तांया सिथय्सं तिमिलाय् दःवं
 धाल 'छजिम्ह मखु आः सुंहेऽ नं ॥

द्वायेथें मसिउ हाकनं दःवं
 धाल छेँ स वयाव खिउँसे लुखाय्सं ॥-

“खिमिलाय्जक चायि पासा सकसियां
 उकें छ हेऽ खः जि थव फुकं” ॥

ज्यापुया म्हगस

यचुसे वच्चुगु सर्गत बुँयिसं
 कोख, इमा, गिद्ध, मङ्गल मेवपि
 पुचल पुचल अले इखुंचा व्वव्वं
 बिउवल पृथ्विस सः इमिसं हँ;
 सूर्यव ज्यापु थ्व स्वतन्त्र खख्वं
 नसानयिपि जिमि रुवालहे चक्रं ॥

खना गपाय् च्वकं जाक व गङ्गु
 हुं ज्यापुदाजु थन बुँपाळा च्वङ्गु
 बफरा, वयाम्हय् वसतहेऽ मङ्गु ॥
 प्रकृति न्हवनेस पुलु पुलु खङ्गु
 आशा गुलि वं नुगलस हङ्गु
 चःतिनं गुलि व नाःनाः वःगु ॥

ग्वःफस अनसं चाःहिला वङ्गु
 ज्वलसहे जुयिवं म्हगसय् हङ्गु ॥-

“बुँ गङ्गु गपाय् च्वः वाउँया वङ्गु
 म्ह मङ्गु धाल तर लँहेऽमलँङ्गु” ॥

सगन

‘थडँ’ यातनं थडँ जन्मन्हि यायेत
 सुकुन्दा च्याःथें ग्रहनं च्याःगु
 ख्यँच सगनहेऽ व जुइ मखा बियेव
 सर्गतसं चां मिला पुकाच्चङ्गु ॥
 पिखा लुखिस निमां धउबजि बियेव
 सुपाँच नं गुलिखे व्वां व्वां वःगु ॥

कुम्हाल्या थलबल चुंचु दंथें
 श्रृष्टि व गुलिथडँ तज्ज्याना वनजुइ ॥
 थाराथारां न्हुक्क श्रृष्टिकार हेऽ
 दिपस मित्याःनं गुलिखेऽ न्हिल जुइ ॥
 भौतिक जगतं व्हयाव्हया बःथें
 भौतिक जगतय् व्माः जुया वन जुइ ॥

जन्मन्हि याः थास सुकुन्दा स्वस्व
 कबीया न्ह्यपु व चाःचाः हिल हँ, -

‘काल वधाव छन्हु बियि तिनि दःहँ
 भौतिक जगया अमर सगनं ॥’

मुक्तिया लँस

बफरा पृथ्वियात ध्व खिउँ गालं
 सूर्यव वयाव मुक्त याये न्ह्यव
 सर्गतं ग्वाःग्वाः नगुत नं
 मुक्ति कायेत थबथव पापं
 ल्हुतिपुन्हीया व नीमेलास थउँ
 नानिधाहितिस म्वल ल्हुउ वन हँ ॥

वेसलं सिगुं बनेगु लँयसं
 कलां जाःगु फवया स्यंपुल्यं
 धुल जुइकहे दुनीनथें च्वं ॥
 खना, अनहे उडाय् उडाय् हाःम्ह
 ह्याउँमचा छम्ह नकतिनिहे बुउम्ह
 अले सिइम्ह खनि अनसं मांम्ह ॥

प्रकृतियाहेऽ कथु प्वाल सुउथास
 खवयाहल खिचां भिजां दंथास ॥—

“खिउँवले बिउगु मुक्ति सुवालं
 नुगलहे खवनि अतीतया थउँ” ॥

दयाया मोल

तालाया इलस छमाथें छमा थउं
 भयाम्म सिमानं गुलिवाउँ या ब्वङ्गु ॥
 प्रकृती न्हावने शुमिनं गुलि थउं
 तवधं चिइधं भ्याकहेऽ मद्दुगु ॥
 उकें मखा जुयि भङ्गलतय नं
 समानतायागु हाइ हाला जुगु ॥

खना न्हूपुखुलिया लँ सिथयसं
 सार्कित लाकाम पर्का च्वंपिं
 नाय्त लाकामस नकिं ताःपिं
 मस्त लाकामस पालिस तःपिं
 लहात स्वयिपिं, व्फगिंग, मेवपिं
 निभालं पुक्क, धुलं गाः पिं ॥

न्यायालयकय अन 'ध्यवाना' धायेव
 छम्ह बागःवयूनं लिसल विल ॥—

“ध्यवा वियाव जिगु इज्जत न्यायिम्ह
 लु, थ्वहेऽला छङ्गु मानवता” ॥

प्रतिक्रियाया मोहनि

सूर्यं थवमां तरेऽ यायेत
 मातातिर्थसं स्वल लहुया वयेवं
 थवम्ह मचा व बँग्वारां नं थउं
 रुवाल स्वव वयाच्यन सुपांचमरिं ॥
 म्हाचं लुदकं रुवाल स्वःवःगु
 खनाव, निमा गुलि लसताया च्वंगु ॥

विश्व सभ्यता थरथर खाक
 मनुख प्रगतिहे चिल्लाय दङ्क
 हाइड्रोजन व आयटम वमया
 कु लिउलिउ ततं सगं मरिया
 बँमांथा रुवाल स्वये मखा निति
 न्हाव्वां वःगु शासक काय्पिं ॥

वाफस वयाव पल्पसा त्वोःथास
 श्रृष्टि मांजु रुवया च्वन ओकासस

“प्रगतिस जुयिपि जिमचातयत
 कारे; प्रतिक्रियां मोहनि यात स्व” ॥

छोव्वया गयापह

च्वापुगुँया लिउनं गरगत च्वच्चं
 लुलुं वयाच्चन साखलति सूर्य ॥
 उखेरं थुखेरं व्वाय् व्वाय् ववं
 त्वंवया च्वन थउं अमृत मुपाचं ॥
 प्रकृति व लुकेहःगु साखलति
 वंमयेजुया प्वाथनं रुवाउंसे लुदं ॥

खना शैवमार्गित कटेश्वरस
 इताख छुयेकाव होम याना च्वङ्गु,
 पुउच्चय् बुङ्गचवया खत न्हावने
 देवाचा छुयेकाव होम याना च्वङ्गु
 वुं पोःपि व अप्पा छिउपिनिकस
 मनहराडोलस सिक उया तःगु ॥

लुं सिया तःगु छोव्वनं अनसं
 फिरिरि खानाव हालाहःथे च्वं ॥-

“ए ! उरल-लिउलिउ व्वयिम्ह कवी
 मनुखया पहल चिनाविउ छन्दस” ॥

शान्ति

बुद्धया ध्वाँच थउँ कवसिस व्वये न्ह्यव
 च्वापुगुँस स्यारपां ध्वाँच व्वयेकुड थें
 व्वयेकल जतिघाल निभाःयवं नं ॥
 सुपाँच वयाव अन स्वागत यायेवं
 च्वापुगुँस शान्ति-ति बाःवाः व्वयेकाव
 पृथिवयात बिल हँ लयलय तायेकाव ॥

खना सिगुँ गलस मिसामिजंया ख्याः
 हाकन फलस झ्झ खंगु सकस्या
 बाथावाथा हेऽव्ह मिसा प्वाथस दुह
 हाकन धुसि बुरा छम्ह स्वांस्वां वःह
 कलख ज्वंनाव वं सिगुँपाख गःगु
 अले कर्णदिपं सिक-वाजं थ्वःगु ॥

खिमिलाया शान्तिस पुलपुलगेरां
 धाः जुल, बुद्ध व उखेथुखे मामां ॥-

“शान्तिया मुक्ति मलुउनि अक्क नं
 ए! शान्ति-दूत् वयेमाल हाकनं ॥”

मुक्ति

हाकु सुपांचं विश्वहे खिउँथास
 पलपसाया व प्वालापिलिज्योतिं
 हवलसा लुलुं सर्गतय च्वय्
 गुलिखे प्रगतिया लँ क्यना च्वन वं
 नं प्रगतियागु सः विया हँ
 बिश्वयातहे सःतुउ थें च्वं ॥

छम्ह समिनियात दाखुंया पन्जां
 बिसिके हयाव छम्ह सामन्तं
 भ्वाति यानाव लहिना तःगु नं
 व्वयेका यंङ्काव तवमि छम्हयां
 प्वाथय दयेकाव पितना बिल हँऽ
 बिश्वमुक्ति हे चिल्लाय दङ्क ॥

बिश्वया दुःखस धिरज विविडँ
 सः बियाथकल खाउँ-फसं नं ॥-

“सुपांय ल्वापुं बिश्वय मलखं
 पिदनितिति छन्दु अमर मुक्ति व” ॥

प्रकृतिया धातु

सिधिनखतया थउं माय्वल नयेत
 प्रकृति च्वापुगुंस मास निनातःगु
 कुँहे नं गपाय्च्व त्याःत्याः वयेक
 सर्गत भुतुलिसं मि छ्याच्वङ्गु,
 द्वालस वल हेऽ गुलि ह्याउंसे च्वङ्क
 कपंया सुमिचां चिकनं लुउगु ॥

दिगुपुजायाःपिनि साःगाल्यू सं
 पवंगित मुत्ताव चिप पवं वः पिं
 सल हे सुक गुलि व्फंना च्वनं नं
 वान्दया हःगु चिप लप्तेय् सं
 भ्याक हेऽ मदयाव ल्यंपुल्यं छुं
 थउं हेऽ इमि प्वाथ म्वय्म्वय द्याःहं ॥

नये मखनावरुवाल खिउंछा पृथिव
 लुमान बियाच्वन हं च्वं प्रकृति ॥—

“छन्त आसेआसे बियेतिनि जिसां
 वान्याना तयागु मिला-वल हेऽसां ॥”

व्यङ्ग्य क्रान्ति

सुर्यवया अति चुइँ चुइँ पुरगु
 निभालं पृथ्विस कृत्यः वःगु
 कोथला छयेत फसं फसं नं
 सर्गत दङ्क हाकु च्वाँचं थउँ
 चकना भाब् प्रदर्शन यायेवं
 वैन लिच्चिलाव सुर्यजल थउँ ॥

हस्तक्षेपया रुवाःपाल क्यक्यं
 लोक सभाया हिन्दमित वःगु
 थउँ निशख नेपालिम तयसं
 देश थ्वक्क गुलि चकना याःगु
 नायया न्हावने तर मेस रुवःथें
 क्रान्तिधाःपिनि सल हेऽ सुङ्गु ॥

काःहि जाःम्ह कपिचा अनसं
 न्हिला च्वङ्गु मखाव रुवबिलुसलं ॥—

“क्रान्तियागु लँस वँ थिले न्हाव हि
 क्रान्तिलहाःम्हुलि व्यँनावँन फ्यास्स॥”

इनाप

सुपायखतस च्वंनाव सरगतं
 म्हिग अहो ! निभाःद्यवं नं
 बुङ्गद्यवयात थव जतिधालं
 साः वःगु खंना भोत क्यनेवं
 सर्गतेहे नं लसं थव थें
 बियाचवङ्गु न्यंना सल पृथिव ॥

नेखु छिकुउथासय् थउं हाकनं
 अनिकालं हाऽहाऽ जुउपिं
 द्रलं द्रल व म्वल लहुउ वःपिं
 खंना गङ्गु खुसिस, ख्वाल खिउँपिं
 हरे ! गुलि बुरा बुरि पिसं नं
 'सरणम्' धकाव हाःगु नुगलं ॥

उकें थें हाकुसुपांच वयेवं
 इनाप याःगु न्हिनसिया वामिलां ॥-

“वा सयेकाव लहित सकल मुनां
 लख छायेत मदुगु वयात हे नं ॥”

पामिलाया भाय

गवङ्गल हाःगु सल थवया वयेव
 चासुनाव न्हि नं हिलाहिला बल स्व ॥
 गुँच्चका लिउनें तुयुजल ववं
 कस्वःवल उ, ह्याउँनिभालं नं ॥
 विश्व, हिउ-इल लिउ लिउ न्ह्याःगु
 खना शान्ति अले सिचुका विउगु ॥

ज्याःपुन्हीस सिङ्गुं हिउवःभह
 खना छम्ह शाहुया तुति पालियिसं
 वफँगितय वफँसास ल्वापु जुयाव
 थ्वाना हःगु खनी छह भवसुक
 थिये मजिउह धकाव मन तमं
 न्हासि वयेक हेऽका थ्वाःगु वयात ॥

ननाङ्ग तुनुङ्ग न न्याना व्वच्चं
 घुसुसुसु पामिलां न्ह्यान्यां धाल हँ ॥-

“शान्ति देव श्री बुद्ध मालेत
 कान्ति देव हे माःवना च्वन हँ ॥”

जुगं कङ्गु नो

सत्य पुनाःनं त्रेता वन हँ
 अले द्वापर अले कलि नं वल हँ
 तर सुर्धव मिला नगु छुं हे नं
 जुग लिसेलिसे तुं सुनावङ्गु मखु
 इलबाल नाप नाप चुयिके हःथें
 वन्तां यवताय् न्हान्हां वनिङ्गु ॥

थुखेर हाँईं खुसिबाल वःथाय्
 जुजुस्वां छफोल का चुयिके हःगु
 बुरि छहसिया लोःवन थें गथे
 स्वांलाये धकाः का तुति न्हाकुङ्गु;
 स्वांलाये मखवं वफरा बुरि व
 स्वां लिसेलिसे तुं चुयिके यङ्गु ॥

बकैला जुगं थउँ मनुखतयत
 पबि धस्साकाव नो खङ्क धाःगु ॥—

“जुजु धकाव थउँ वय पुनाच्चंसा
 सति वनिइ हँ जुजु लिसेलिसे तुं ॥”

इमा मन्दल

सामन्ति खिमिलां कोऽत्यला च्वङ्गु
 सहायाये मफथाव निमा-लिधंसाय्
 नसंचान्हं नं विद्रोह यायेव
 पृथिवस सूर्य प्रगतिजल बिल
 पृथिव, खिमिलां मुक्त जुङ्गुडि
 निमा सरकार या जयकार यात ॥

प्रगति हयेत बिउगु म्वाःहि जनं
 राणा शाही कोःदलं नं
 शोषण चाल इमि लँहेऽमलं हँ
 अले फुक जनता वाक्क वयेवं
 प्रजाया भिया निरिति हाकनं
 लिपयात शासन शाह जुजुं हं ॥

मन्दलकाका इमा व्वया च्वंफि
 स्वस्वं धरती मसुकाल तल हँ ॥-

“सरगत स्वस्वं वां खाया च्वंना नं
 हरे ! थिउगु मसु दः सरगतं” ॥

प्यदं धुङ्काव

बर्षीं गृष्मया क्रान्ति ह्येवं
 नये त्वेने मखनाव गँनावँना च्वँह
 वांखाः पृथ्वि लख त्वना च्वङ्गु
 अहा! लङ्क वयाप्याः ब पित्याः हे,
 वा ! पलपसाया थिङ्गु मतं नं
 पृथिवया छेँस थउँ भलभल धाःगु ॥

खना वाचा इलय् हे हितिस मोःमोः
 लख पाःलिक फयेत घल दिकातःगु
 जाकि फःपि मोःमोः सुथं निसे
 अले तिन्दिनय् भ्वाथःत ज्याय् बङ्गु
 बिजुलि सिनाव अले हाःपि सकले
 बोःबिया च्वंपि छप्वात म्हुतुं थें ॥

धाःगु सःसालं अले थथाय् सलं
 लुमङ्काच्चँना जिं थन स्वयाव त्वलं ॥-

“प्यदँ-सरकारस छुं ज्याया पलेसा
 प्यह्व निहइके सिबाः छुं जुउगु मखु॥”

इतिहास

अहो ! मन्सिगालस लख कब्बाःगु
 प्रगति ज्वनावहेऽ व्वांन्वां वःगु ॥
 पुखुलिस शान्ति त्वप्पुड वःगु
 अहा ! सङ्घर्षया त्यानुहे लङ्गु ॥
 उकॅला मन्सिगालया प्यख्वेरं
 प्रकिरति नं थउँ मुसुमुसु काःगु ॥

मेःमेःथासथें भी देसय् नं
 सङ्घर्ष जुयावं क्रान्ति वल हँ ॥
 मेथास प्रगति इतिहास हःथें
 तर अगति थन इतिहास हल ॥
 शोषित पीडित सकल जनतां
 सिक-शान्तियात हे थव कर्म नाल ॥

सरगतच्चय् सुपाँच ध्वाल्ल न्याःगु
 न्यना इतिहास यात हे धया जुउगु ॥-

“उकॅला भी जुजु भी राष्ट्रपिता
 धाःगु न्ह्यवने हेऽ प्रतिक्रयानं” ॥

'थौकन्हे' प्रकाशन

- १ सुबोध नेपाल भाषा व्याकरण— पुष्परत्न सागर— १७५
- २ मिसा सु खव ? (च्खेखुमुना) —वासुपासा— १७५
- ३ मलख (चिनाखुमुना) —रे.र.न. 'स्यस्थ'— १५०

पिहां वये त्यंगु :—

- ४ च्खेखुमुना— कुलधर्मरत्न एम.ए. (कम) वि.एल.
- ५ कपन (बिफि बाखु मुना) —रे.र.न. 'स्यस्थ'
- ६ स्येहंवात पति (पति मुना) —केदारनाथ ग्यौपाने
- ७ ह्यावै निभाळ (ग्याखु) —भूस्वा साय्मि एम.ए.

मुद्रक— नेपाल प्रेस, ११/१२२ त्यौट, यँ, नेपाल ।